

Senioři v Plzeňském kraji

Stupeň úcty ke stáří udává stupeň ušlechtilosti a pravé ceny u všech národů a kultur.

Ladislav Klíma

Demografie

Demografické změny sebou přinesly v posledních desetiletích výrazné stárnutí populace. Příčiny stárnutí populace souvisely s poklesem porodnosti a změnou v úmrtnostních poměrech prodlužováním naděje dožití v důsledku kvalitní zdravotní péče. Stárnutí populace představuje pro společnost jeden z hlavních úkolů, kterým by se měla zabývat.

Vlivem nízké porodnosti dochází k relativnímu stárnutí obyvatelstva, snižuje se podíl dětí v populaci. V roce 1999 byla v Plzeňském kraji zaznamenána vůbec nejnižší hodnota úhrnné plodnosti (1,104), v dalších letech se úhrnná plodnost začala postupně zvyšovat, v roce 2009 byla nejvyšší (1,512). Děti se začaly rodit populačně silnějším ročníkům žen ze 70. let, které rození dětí odkládaly do vyššího věku. Předpokládaný růst úhrnné plodnosti podle projekce na 1,683 v roce 2065 nestačí zabránit dalšímu relativnímu stárnutí obyvatelstva, protože k tomu, aby byla zachována hodnota prosté reprodukce obyvatelstva, musela by úhrnná plodnost dosáhnout hodnoty 2,1.

Na dalším stárnutí populace se podílí změna v úmrtnostních poměrech a prodlužování naděje dožití. V důsledku zlepšování kvality života se začala prodlužovat naděje dožití. V roce 1999 činila v Plzeňském kraji naděje dožití u mužů 71,64 let a u žen 77,24 let. V porovnání s rokem 1999 se v roce 2010 prodloužila naděje dožití u mužů o 3,25 let a u žen o 2,80 let. Další prodlužování naděje dožití bude záviset, jak bude kvalitní a dostupná zdravotní péče, jaká bude kvalita životního prostředí a zda bude obyvatelstvo dodržovat zdravotní životní styl.

1. Pohyb obyvatelstva v Plzeňském kraji

	1999	2008	2009	2010	2015 ^{*)}	2020 ^{*)}	2025 ^{*)}
Živě narození	4 657	6 385	6 412	6 242	5 691	5 123	4 532
Zemřelí	6 065	5 785	5 859	5 816	5 919	6 008	6 106
Přirozený přírůstek	-1 408	600	553	426	-228	-885	-1 574
Porodnost (‰)	8,4	11,3	11,2	10,9	10,0	9,0	8,1
Úmrtnost (‰)	11,0	11,3	10,9	10,6	10,4	10,6	10,9
Úhrnná plodnost	1,104	1,496	1,512	1,490	1,539	1,581	1,624
Naděje dožití							
- muži	71,64	74,35	74,49	74,89	76,01	77,19	78,37
- ženy	77,34	80,16	80,23	80,14	81,64	82,70	83,76

	2030 ^{*)}	2040 ^{*)}	2045 ^{*)}	2050 ^{*)}	2055 ^{*)}	2060 ^{*)}	2065 ^{*)}
Živě narození	4 188	4 663	4 560	4 218	3 821	3 582	3 576
Zemřelí	6 301	6 900	6 897	6 737	6 645	6 795	7 065
Přirozený přírůstek	-2 113	-2 237	-2 337	-2 519	-2 824	-3 213	-3 489
Porodnost (‰)	7,6	8,8	8,8	8,3	7,7	7,5	7,8
Úmrtnost (‰)	11,4	13,0	13,3	13,3	13,5	14,2	15,3
Úhrnná plodnost	1,636	1,659	1,671	1,683	1,683	1,683	1,683
Naděje dožití							
- muži	79,56	81,57	82,58	83,59	84,60	85,61	86,61
- ženy	84,82	86,53	87,38	88,24	89,09	89,94	90,80

^{*)} v letech 2015 až 2065 údaje z projekce 2009 bez migrace

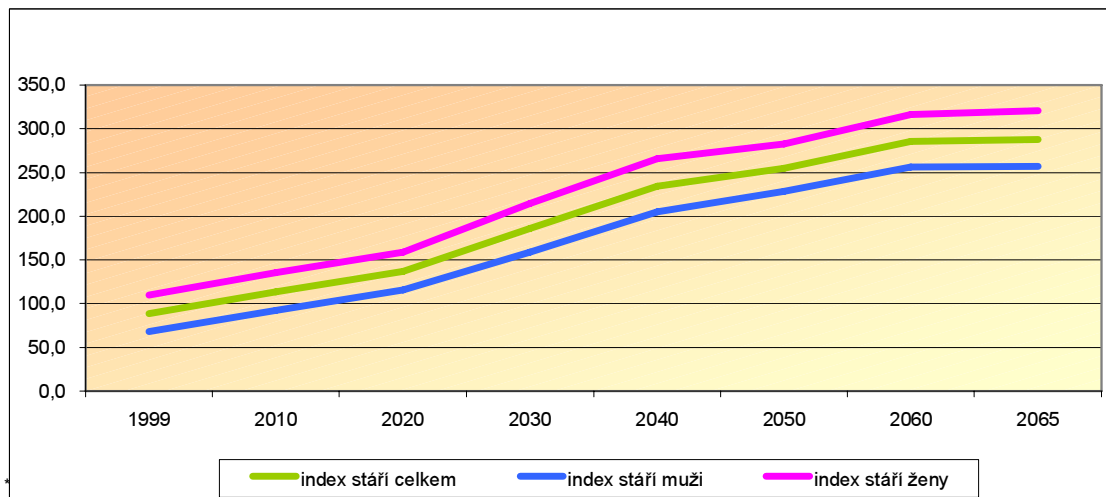
2. Věkové složení obyvatelstva v Plzeňském kraji

	1999	2008	2009	2010	2015 ¹⁾	2020 ¹⁾	2025 ¹⁾
Obyvatelstvo celkem	551 870	569 627	571 863	572 045	570 825	568 375	562 559
0-14	88 747	78 805	79 631	80 836	85 167	87 415	81 512
15-64	384 627	404 068	402 844	399 505	380 641	361 449	351 666
65+	78 496	86 754	89 388	91 704	105 017	119 511	129 381
muži 65+	31 047	35 746	37 022	38 150	44 743	51 922	56 660
ženy 65+	47 449	51 008	52 366	53 554	60 274	67 589	72 721
Index feminity 65+	153	143	141	140	135	130	128
Podíl 0-14 let celkem z celkového počtu obyvatel (v %)	16,1	13,8	13,9	14,1	14,9	15,4	14,5
Podíl 15-64 let celkem z celkového počtu obyvatel (v %)	69,7	70,9	70,4	69,8	66,7	63,6	62,5
Podíl 65+ celkem z celkového počtu obyvatel (v %)	14,2	15,2	15,6	16,0	18,4	21,0	23,0
Index stáří	88,4	110,1	112,3	113,4	123,3	136,7	158,7
Index stáří muži	68,2	88,6	90,8	92,2	102,5	115,5	135,0
Index stáří ženy	109,8	132,7	134,8	135,7	145,1	159,1	183,9
Průměrný věk	38,9	40,8	41,0	41,2	42,1	43,3	44,7
Index ekonomického zatížení (0-14, 65+ / 15-64)	43,5	41,0	42,0	43,2	50,0	57,2	60,0

	2030 ¹⁾	2040 ¹⁾	2045 ¹⁾	2050 ¹⁾	2055 ¹⁾	2060 ¹⁾	2065 ¹⁾
Obyvatelstvo celkem	553 428	531 149	519 803	507 796	494 612	479 727	463 031
0-14	73 250	65 343	66 892	67 888	65 596	60 889	56 564
15-64	343 968	312 522	285 916	266 949	253 229	245 116	243 604
65+	136 210	153 284	166 995	172 959	175 787	173 722	162 863
muži 65+	59 962	68 989	76 186	79 885	81 526	80 401	74 828
ženy 65+	76 248	84 295	90 809	93 074	94 261	93 321	88 035
Index feminity 65+	127	122	119	117	116	116	118
Podíl 0-14 let celkem z celkového počtu obyvatel (v %)	13,2	12,3	12,9	13,4	13,3	12,7	12,2
Podíl 15-64 let celkem z celkového počtu obyvatel (v %)	62,2	58,8	55,0	52,6	51,2	51,1	52,6
Podíl 65+ celkem z celkového počtu obyvatel (v %)	24,6	28,9	32,1	34,1	35,5	36,2	35,2
Index stáří	186,0	234,6	249,6	254,8	268,0	285,3	287,9
Index stáří muži	159,0	205,0	221,2	228,5	241,3	256,4	256,9
Index stáří ženy	214,6	266,0	279,9	282,7	296,3	316,0	320,9
Průměrný věk	46,1	48,1	48,7	49,2	49,8	50,4	50,7
Index ekonomického zatížení (0-14, 65+ / 15-64)	60,9	70,0	81,8	90,2	95,3	95,7	90,1

¹⁾ v letech 2015 až 2065 údaje z projekce 2009 bez migrace

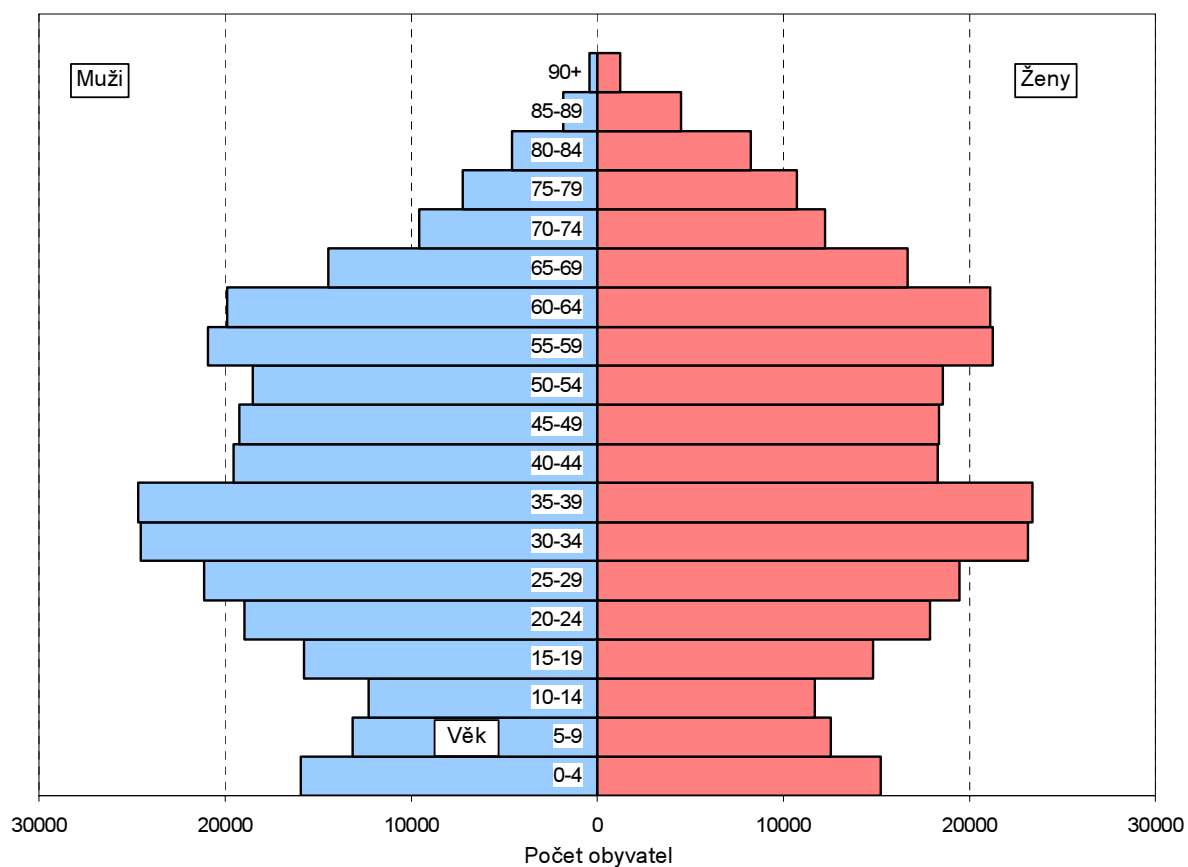
Index stáří v Plzeňském kraji

^{*)} v letech 2015 až 2065 údaje z projekce 2009 bez migrace

Správný odhad vývoje stárnutí populace představuje důležitou informaci pro ekonomy, pro důchodové a penzijní fondy. Následující strom života vypovídá o věkové struktuře obyvatel Plzeňského kraje.

Věkové složení obyvatelstva Plzeňského kraje k 31. 12. 2010

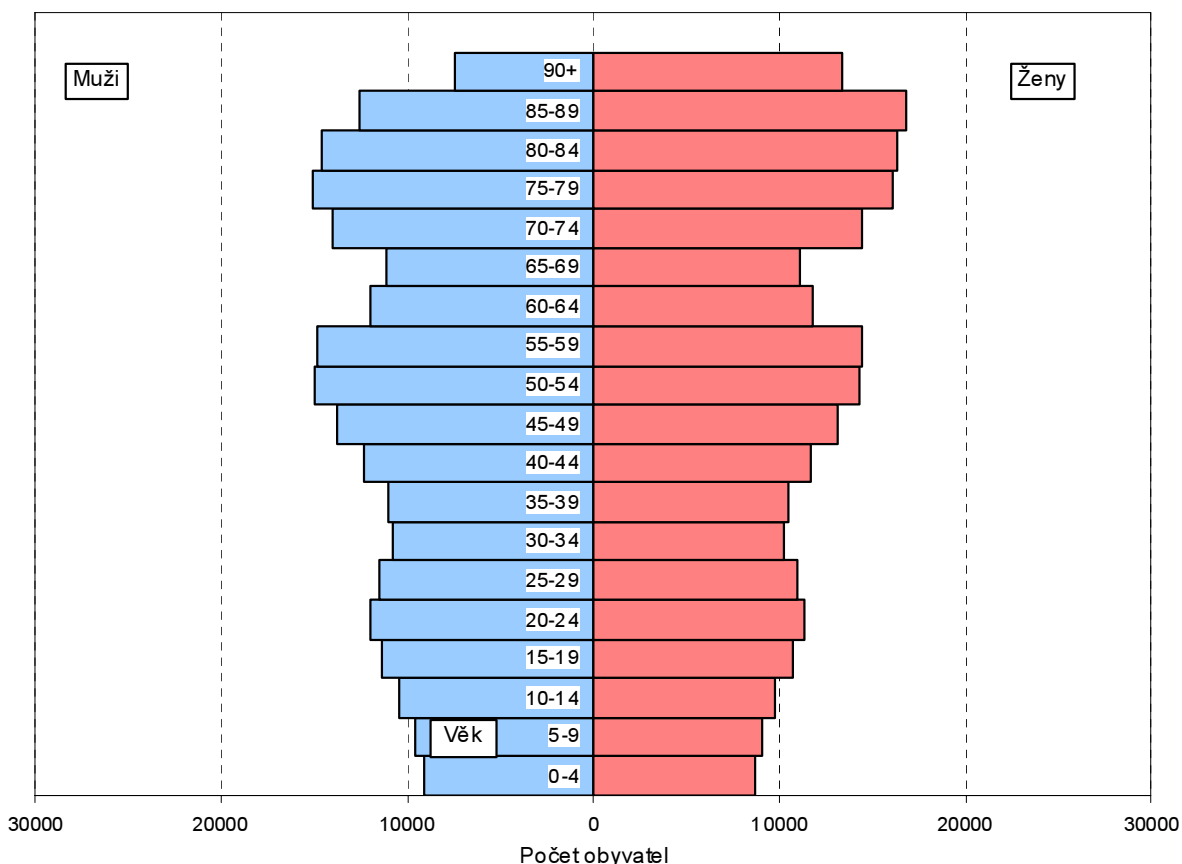

Z věkové struktury vyplývá, že k početně nejsilnějším ročníkům patřily věkové skupiny 35-39 let a 30-34 let. Z celkového počtu obyvatel Plzeňského kraje tvořily obě skupiny 16,7%. Do skupiny

seniorů se postupně začínají dostávat populačně silnější ročníky, které se narodily po válce a jejich počet je četnější než počet dětí ve věkových skupinách dětské generace. K 31. 12. 2010 dosáhl v Plzeňském kraji podíl I. generace 14,1% a podíl III. generace 16,0%.

Na základě projekce obyvatelstva do roku 2065, která byla provedena ve střední variantě bez migrace a je pouze výsledkem očekávaného vývoje přirozené měny, bude mít typ populace zcela regresivní charakter. Podíl I. generace ve věku 0-14 let by v Plzeňském kraji podle této projekce představoval pouhých 12,2%, zatímco podíl III. generace 65 let a více by činil 35,2%. Pokles dětské složky bude tak hluboký, že nebude zajištěna náhrada dospělých. Typ populace s regresivním charakterem je zobrazen v následujícím stromu života.

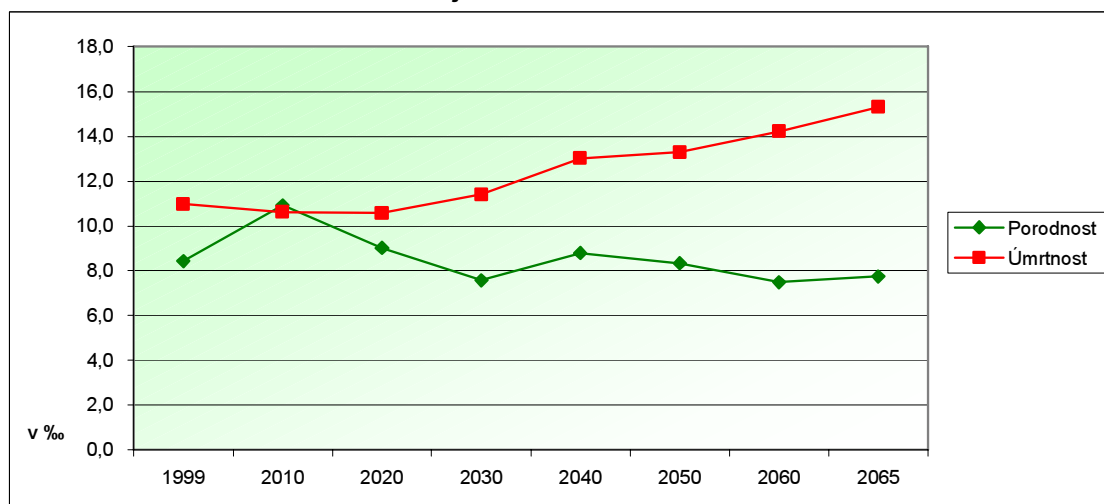
Věkové složení obyvatelstva Plzeňského kraje k 1. 1. 2065
(projekce 2009 bez migrace)

Očekává se, že se naděje dožití v rozmezí let 2010 až 2065 prodlouží u mužů o 11,7 let a u žen o 10,7 let. V roce 2065 připadne v Plzeňském kraji na 100 dětí ve věku 0-14 let 288 obyvatel ve věku 65 let a více. Index stáří vzroste ze 113,4 v roce 2010 na 287,9 v roce 2065. Průměrný věk populace v roce 2065 dosáhne 50,7 let. Oproti roku 2010 se zvýší o 9,5 let. Za předpokladu současného věkového rozdělení generací by dosažený index ekonomického zatížení v roce 2065 znamenal, že by na 100 obyvatel v produktivním věku -II. generaci připadlo 90 obyvatel I. a III. generace.

Stárnutí obyvatelstva představuje proces změn v jeho relativní věkové struktuře, při kterém se zvyšuje podíl stařeckých ročníků. Rostoucí podíl stařeckých ročníků způsobuje pokles podílu produktivních sil a zvyšuje tlak na sociální zabezpečení a zdravotní péči.

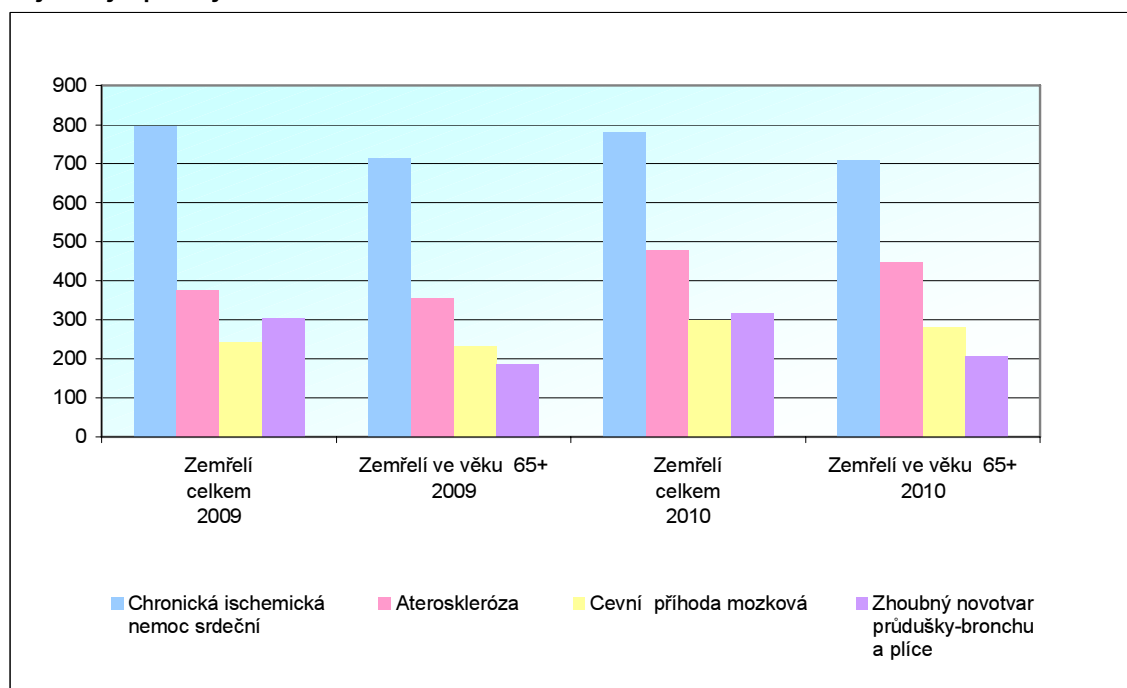
Porodnost a úmrtnost v Plzeňském kraji

*) v letech 2015 až 2065 údaje z projekce 2009 bez migrace

V roce 2010 představovali zemřelí ve věku 65 let a více v Plzeňském kraji 78,6% z celkového počtu zemřelých. K nejčastějším příčinám úmrtí seniorů patří nemoci oběhové soustavy. Z této skupiny onemocnění zemřelo nejvíce seniorů ve věku 65 let a více na chronickou ischemickou chorobu srdeční. V roce 2010 zemřelo v Plzeňském kraji na tuto chorobu 708 seniorů ve věku 65 let a více (tj. 15,5% z celkového počtu zemřelých 65 let a více). Ateroskleróza představovala druhé nejčastější onemocnění. V loňském roce zemřelo na aterosklerózu 448 seniorů ve věku 65 let a více (tj. 9,8% z celkového počtu zemřelých ve věku 65 let a více). K dalším častým příčinám úmrtí náleží cévní mozková příhoda (mrtvice), na kterou v roce 2010 zemřelo 280 seniorů ve věku 65 let a více (tj. 6,2% z celkového počtu zemřelých 65 let a více). Po nemocích oběhové soustavy umírají senioři nejčastěji na novotvary. Ze skupiny novotvarů se nejvíce vyskytoval zhoubný novotvar průdušky-bronchu a plic, na který zemřelo v loňském roce 205 seniorů ve věku 65 let a více (tj. 4,5% z celkového počtu zemřelých 65 let a více).

Nejčastější příčiny úmrtí seniorů

Průměrná výše důchodů v Plzeňském kraji

Počet důchodců, kteří pobírají starobní důchod, se v rozmezí let 2008 až 2010 zvýšil o 9,9 %. V roce 2010 pobíralo starobní důchod 90 582 důchodců a průměrná výše starobního důchodu činila 10 075 Kč (index $_{2010/2008} = 104,9\%$). Průměrný starobní důchod mužů byl o 1 994 Kč vyšší než důchod žen. Průměrný věk důchodců pobírajících starobní důchod dosáhl u žen 66 let a u mužů 69 let.

3. Příjemci důchodů a průměrná výše důchodů v Plzeňském kraji

Pramen: Česká správa sociálního zabezpečení

	2008	2009	2010	Index 2010 / 2008
Příjemci starobních důchodů ¹⁾	82 387	84 779	90 582	109,9
v tom				
muži	37 358	38 837	42 042	112,5
ženy	45 029	45 942	48 540	107,8
Příjemci poměrných starobních důchodů ¹⁾	140	114	96	68,6
v tom				
muži	4	4	3	75,0
ženy	136	110	93	68,4
Příjemci vdovských důchodů, vč. kombinovaných	32 327	32 133	31 835	98,5
Příjemci vdoveckých důchodů, vč. kombinovaných	5 421	5 488	5 504	101,5
Průměrná výše starobních důchodů ¹⁾	9 604	10 009	10 075	104,9
v tom				
muži	10 638	11 089	11 144	104,8
ženy	8 746	9 096	9 150	104,6
Průměrná výše poměrných starobních důchodů ¹⁾	5 407	5 498	5 557	102,8
v tom				
muži	6 145	6 321	6 173	100,5
ženy	5 386	5 468	5 536	102,8
Průměrná výše vdovských důchodu, vč. kombinovaných	10 229	10 627	10 684	104,4
Průměrná výše vdoveckých důchodů, vč. kombinovaných	11 327	11 787	11 885	104,9

¹⁾ bez souběhu s vdovským nebo vdoveckým; od roku 2010 se invalidní důchod vyplácený ke dni dovršení věku 65 let mění na starobní důchod

Vysvětlivka k poměrnému starobnímu důchodu: V případě, že pojištěnci nevznikne nárok na starobní důchod podle § 29 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vznikne mu nárok na starobní důchod podle ust. § 29 odst. 2 o zákonném důchodovém pojištění (dále jen zdp), pokud získal dobu pojištění nejméně:

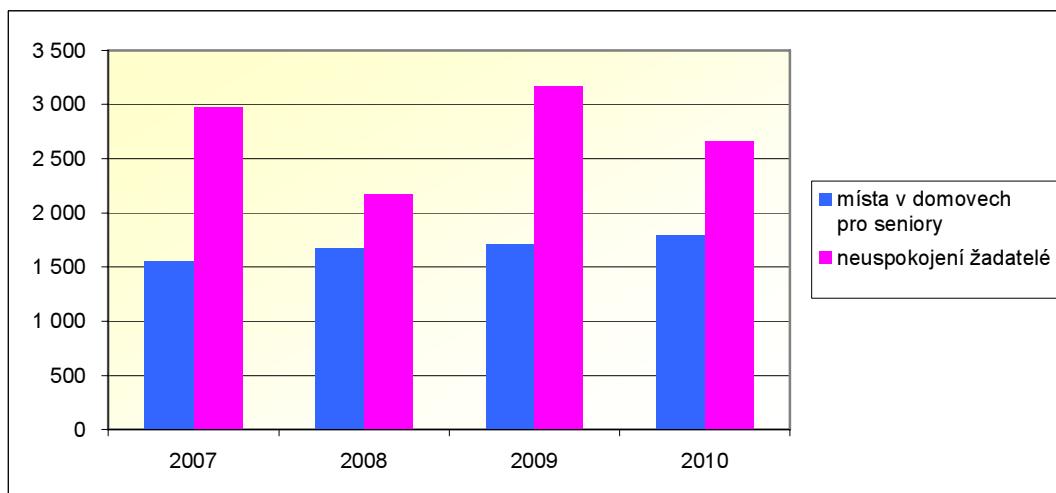
- 15 let a dosáhl před rokem 2010 alespoň věku 65 let
- 16 let a dosáhl v roce 2010 věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného narození
- 17 let a dosáhl v roce 2011 věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného narození
- 18 let a dosáhl v roce 2012 věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného narození
- 19 let a dosáhl v roce 2013 věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného narození
- 20 let a dosáhl po roce 2013 věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného narození

Sociální služby v Plzeňském kraji

V roce 2010 zabezpečovalo na území Plzeňského kraje péči pro seniory 21 domovů pro seniory s 1 795 místy a 87 domů s pečovatelskou službou s 2 375 bytovými jednotkami. Péče o seniory nebyla dostačující. V roce 2010 nebylo v Plzeňském kraji uspokojeno 2 663 žadatelů o umístění v domovech pro seniory. V roce 2010 dosáhly výdaje na pečovatelskou službu v Plzeňském kraji 114 583 tis. Kč, v rozmezí let 2008 až 2010 vzrostly tyto výdaje o 18,1%.

Neuspokojení žadatelé v domovech pro seniory v Plzeňském kraji

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí v ČR a terenní šetření ČSÚ

Meziroční pokles neuspokojených žadatelů v domovech pro seniory z 3 168 v roce 2009 na 2 663 v roce 2010 mohly ovlivňovat tyto faktory: žadatelé využili jiné poskytované sociální služby, a nebo od žádosti odstoupili vlivem rostoucích cen za poskytované služby.

Závěr

Stáří není nemoc, je to období, kterým po čase projde každý z nás. Naše společnost by neměla na seniory zapomínat. Většina seniorů po odchodu do důchodu chce být užitečná. Proč nevyužít jejich zkušeností a znalostí v oblasti poradenské a konzultační činnosti, hlídání dětí či pomoci v domácnostech mladých zaměstnaných lidí? Vzdělání seniorů by mohli působit v různých vzdělávacích centrech pro seniory. Vymyslet aktivní programy pro seniory, kteří právě odešli do důchodu, by pomohlo snížit jejich počty v ordinacích lékařů a zdravotní péče by mohla více pomáhat opravdu starým a nemocným lidem. Jestliže se podíl seniorů ve věku 65 let a více v průběhu 55 let více než zdvojnásobí, bude nutné se této situaci přizpůsobit. Změna, kterou bude muset projít průmysl a služby, přinese celou řadu pracovních příležitostí pro řadu nezaměstnaných. Úroveň vyspělé společnosti se neměří pouze ekonomickými parametry, ale vzájemnou lidskou solidaritou a úctou ke stáří. Začleňovat seniory do společnosti bude jednou z priorit, kterou si bude muset každá vládní strana do svého volebního programu zařadit, bude-li chtít být zvolena.